

Структурні елементи дизайну друкованих видань

1. Друкована продукція, структурні елементи її дизайну та верстки
2. Архітектоніка друкованого видання
3. Художнє оформлення друкованого видання

1. Головною метою діяльності будь-якого видавництва чи видавничої організації є підготовка і випуск у світ видавничої продукції. Основу її складає сукупність різноманітних за формою, змістом, зовнішнім виглядом, обсягом, характером інформації, структурою, періодичністю та призначенням видань. Своєрідність і особливість будь-якого окремого виду видавничої продукції полягає в тому, що, з одного боку, за цілим рядом ознак він має свої специфічні особливості, а з іншого – йому притаманно немало й спільних рис, властивих будь-якому виданню.

Друковане видання – це документ, який пройшов редакційно-видавниче опрацювання, виготовлений друкуванням, тисненням або іншим способом, містить інформацію, призначену для поширення, і відповідає вимогам Державних стандартів, інших нормативних документів щодо їхнього видавничого оформлення і поліграфічного виконання. Зміст друкованої продукції визначає її зовнішню форму, а сукупність всіх характеристик дає змогу віднести до певного типу. Кожен вид друкованої продукції, відповідно до існуючих у тій чи іншій державі стандартів, потребує свого зовнішнього та внутрішнього оформлення, своєї структури. Іншими словами - загального стилю представлення. **Дизайн друкованого видання складається з трьох послідовних етапів:**

1. **Підготовчий етап**, на якому виникає, розвивається і складається задум оформлення: народження і формування задуму; перетворення задуму в

проект оформлення; перетворення задуму у модель оформлення – макет. Цей етап повністю входить у процес режисури видання.

2. **Етап виконання та редагування оригіналів оформлення:** обкладинок, суперобкладинок, палітурок, форзаців, внутрішнього оформлення, зображень: робота над ескізами або пошук та добір зображень; робота з оригіналами, їх компоновання і приведення у єдиний зображальний ряд. Це – етап художнього редагування.

3. **Композиційно-технічний етап:** набір та верстка, підготовка зверстаного матеріалу для поліграфічного етапу. Відповідність усіх елементів видання існуючим нормам і стандартам, перевірка комплектації.

Весь текстовий матеріал видання розділяється на основний, додатковий та довідково-допоміжний. Кожен з цих видів тексту відіграє власну роль у виданні й вимагає особливого опрацювання художнім та технічним редакторами. Додатковий текст, як правило, дрібніший ніж основний текст, довідково-допоміжний також друкується дрібним кеглем, але має виділення, які акцентують увагу читача і виконують пошукові функції.

Зображальний матеріал видання розділяється на обов'язковий і необов'язковий, документальний, тематичний і абстрактний. Обов'язковий зображальний матеріал – такий, який несе основний смисл, отже, має власну структуру, послідовність, підпорядкованість, або він чітко прив'язаний до тексту, доповнює і коментує його і є необхідним через те, що без таких зображень текст стає незрозумілим. Необов'язковий зображальний матеріал не має прив'язки до певних сторінок видання або текстових фрагментів, отже, може розташовуватися довільно: на будь-якій сторінці, на вкладках і вклейках, як додатки, у кінці видання, на окремих розворотах тощо.

На другому етапі ставиться завдання гармонійного поєднання зображень, текстів, внутрішнього та зовнішнього оформлення. На цьому етапі вибираються, класифікуються, опрацьовуються всі ілюстрації, створюються макети обкладинок, палітурок, титульних елементів, сторінок, насичених декоративними, зображальними і текстовими елементами. Весь графічно-зображальний ряд повинен зв'язувати різномірну текстову частину і

утворювати нерозривну єдність, причому видання має сприйматися цілісно і неповторно. Остаточне розташування текстових та зображальних матеріалів, їх відповідність установленим нормам і стандартам, законам і закономірностям відбувається на третьому етапі. Тоді ж створюється оригінал-макет, підготовлений для друкування. Але розробка професійного друкованого видання, що підкреслює Вашу індивідуальність, може зайняти немало часу, тому у процесі його створення необхідно використати чимало зусиль.

В наш час в будь-якій діяльності ми так, чи інакше використовуємо поліграфічну продукцію.

Поліграфія тісно увійшла в наше ділове, та приватне життя. Вона створює наш імідж (візитки, конверти, фірмові бланки та інше), допомагає розкрити наші ідеї та донести їх до потенційних партнерів (листівки, буклети, каталоги та інше).

2. Архітектоніка видання (від грец. *ἀρχιτεκτονική* — будівельне мистецтво) — основний принцип побудови видання, що забезпечує співмірність його окремих частин, їхню взаємозумовленість та співпідпорядкованість в загальній конструкції видання.

Під архітектонікою розуміють домірність розташування частин, їхню логічну співпідпорядкованість. У видавничій справі цей термін застосовується більшою мірою у значенні візуального відображення структури, оформлення, композиції видання в цілому.

Архітектоніка є системою знань про будову художнього твору як єдиного цілого, наукою про інтегральний взаємозв'язок основних його елементів. Композиція видання виникає на основі архітектоніки текстового матеріалу, і архітектонічність визначає ступінь вірності і точності, з якою композиційна будова видання його відображає.

Архітектоніка функціонує як принципова конструктивна основа видання — на рівні основних його складників. Цим вона відрізняється від композиції — побудови окремих частин, образів, деталей.

Основними законами архітектоніки можна вважати гармонійне:

1. Внутрішньо-змістове оформлення відповідно до призначення і засобу функціонування;
2. Зовнішнє художнє відображення загальної просторової організації – структури;
3. Зорове вираження художньо осмисленої конструкції і матеріально-технологічної основи.

Архітектоніка подає текстовий матеріал просторово-графічними засобами через елементи оформлення. Ці елементи (шрифти, зображення, проміжки, [декоративні елементи](#), заставки, складники заголовного комплексу) надають рубрикаційним членуванням візуальної виразності і функціональності.

Отже, архітектонічність видання залежить від:

- досконалості внутрішнього змісту;
- досконалості форми вираження;
- взаємозв'язку внутрішнього змісту і форми вираження;
- інформативності форми;
- естетичності художнього вираження змісту і форми вираження,
- критерію архітектонічності.

Основними характеристиками архітектоніки видання є матеріально-просторова структура і дизайн видання. Тобто архітектоніка видання базується на двох головних параметрах – внутрішньому змісті і формі вираження.

Архітектоніка видання базується на таких стадіях:

1. формування мовної системи архітектоніки видання;
2. визначення елементів, їх характеристик;
3. встановлення ієрархічних [рівнів видання як системи](#);
4. виявлення властивостей, зв'язків і відношень між елементами, формування та становлення певних комплексів.

Мова архітектоніки – це сукупність різноманітних засобів, прийомів і елементів виразності форми видання. Мова архітектоніки друкованого видання,

як будь-яка знакова система, має свою лексику, граматику та фонетику. Використання лексики із дотриманням правил граматики дозволяє скласти модель конкретного видання, фонетичні прийоми надають емоційного забарвлення.

Також розрізняють таке поняття як архітектонічний елемент – складник зовнішньої форми видання, **якому властиві такі ознаки:**

- визначений засіб передачі інформації або функція;
- специфічні графічні параметри – розмірно-просторові та графічні;
- роль у формуванні зв'язків – закони сполучення з іншими елементами, постійність застосування, призначення.

Архітектонічний елемент – не найпростіший елемент видання, а такий, що сам або у поєднанні з іншими застосовується лише в даному випадку і своїми параметрами впливає на формування «обличчя» видання (дизайн видання), створення архітектонічного типу.

Згідно з визначенням, до елементів, що впливають на формування архітектонічного типу видання **відносяться:**

- шрифт,
- зображальні елементи,
- декоративні елементи, проміжки, або пробільні елементи.

Архітектоніка виявляється в гармонійному поєднанні основного та додаткового матеріалу в цілісний контент, що відображається в макеті видання. Вона синтезує змістовий, структурний і зображальний аспекти видання через систему рубрикації, змістові та конструктивні зв'язки, взаємовідносини тексту і зображень.

Наприклад, у книжковому виданні архітектоніка функціонує як концептуальна узгодженість титульного аркуша, сторінки «ЗМІСТ», вступного слова, розділів, додатків тощо.

Архітектоніка видання залежить від його виду за різними критеріями.

Зазвичай складною є архітектоніка [газети](#), [журналу](#), наукової [книги](#), довідника, простішою — художньо-літературного або громадсько-політичного книжкового видання.

Архітектоніка видань, що мають різну знакову природу інформації (текстові, нотні, картографічні, образотворчі, випущені брайлівським шрифтом) або матеріальну конструкцію (аркушеві, газетні, журнальні видання, артбуки) також відрізняється.

Продумана архітектоніка є запорукою системності, конструктивності, логічної побудови видання в цілому. Завдяки їй видання сприймається як цілісний ансамбль, з доцільним дизайном, який підпорядкований головній меті — розкриттю теми.

Архітектонічність видання — це його органічна єдність, цілісність, гармонія; наявність стрункого і чіткого макету, в якому елементи об'єднуються за законами співмірності, симетрії та пропорційності.

3. Коли людина розробляє композицію видання. Вона своїм власним трактуванням сюжетно-тематичного плану ілюстрування і всім задумом оформлення втручається у роботу художника, ретельно оцінює художні та технічні якості ескізів та оригіналів. У складних виданнях виконує розмітку оригіналів, макет для верстання, перевіряє зверстані аркуші, тобто виконує функціональні обов'язки технічного редактора. Без знання літературного матеріалу неможлива функціональна повноцінність художнього і технічного редакторів.

Тому складення плану **художнього оформлення** – не технічне завдання, хоча до нього входять різноманітні деталі виробничо-технічних процесів. Необхідно знати характеристики витратних та палітурних матеріалів тощо – і це допоможе створити професійно грамотне видання, дасть можливість **побачити наперед видання:**

- у точно встановленому форматі;
- надрукованому певним шрифтом;
- віддрукованим тим чи іншим способом друку;
- на папері потрібної якості.

Детальна розробка плану починається з вибору розміру видання (формату) та інших розмірних характеристик, які стосуються задрукованої та не задрукованої частин, розмірів ілюстрацій, кегля шрифтів для всіх текстових елементів.

Особливо ретельно необхідно працювати над планом ілюстрування видання, оформлення зображень (вид, розташування відносно тексту, розмір шпальти при розташуванні зображень поза текстом, композиційний варіант тексту та зображення). При цьому визначається: які матеріали чи фрагменти тексту слід посилити зображенням і в який спосіб це зробити. Значення має й прийом ілюстрування: чорно-білий або кольоровий, штриховий чи півтоновий.

Наступний етап технічне редагування.

Перетворення шрифтових та зображальних матеріалів на мову поліграфії. Завдання – дотримуватись певних норм і стандартів, які визначаються Держстандартами або технічними умовами. Перш за все необхідно визначити основні параметри видання: формат, обсяг, шрифт, оформлення, що допомагає сприйняттю і підвищує читабельність.

Художнім редагуванням вважається той етап роботи над виданням, коли формується задум, виробляється проект видання, безпосередньо пов'язаний з режисурою, а також здійснюється редагування та затвердження оригіналів.

Після етапу художнього редагування виконуються переважно технічні завдання – визначаються характеристики всіх елементів видання: шрифтів, зображень, проміжків, декоративних елементів, тобто утворюється єдина система елементів майбутнього видання зі заздалегідь визначеними параметрами, які стають основою композиційно-графічної моделі.

Початкові елементи дизайну видання: формат, обсяг, кількість колонок – розробляються одноразово. Наступні етапи оформлення окремого номера або спеціальних сторінок полягають у художньо-технічному процесі, що включає вибір та застосування шрифтів, зображень, способи розміщення матеріалів, засновані на використанні законів контрасту, пропорції ритму. Бажано, щоб ці елементи були більш-менш постійними.

Майстерність художнього і технічного редакторів полягає ще й у тому, щоб у процесі верстки створити цілісне, струнке видання, не порушуючи його естетичної гармонії. Для цього застосовуються композиційні закони: закон симетрії, пропорційності, рівноваги, оптичної ілюзії, а також елементи контрасту. **Щоб досягти потрібного ефекту, необхідно:**

- ✓ уміло обирати кегль та накреслення шрифтів основного та додаткового текстів;
- ✓ розумно використовувати різноманітність форматів набору;
- ✓ застосовувати таку верстку, щоб обсяг суцільного текстового набору оптично скорочувався, а найважливіше було яскравішим.

Людина яка створює будь-яке видання повинна пам'ятати: при виділенні головного не можна принижувати другорядне, яке також має значення для розуміння змісту.

Отже, у своїй основі друкована продукція має багато спільних рис, але кожній із них притаманні певні ознаки, які відрізняють її від багатьох інших. Кожен тип друкованих видань має специфічну внутрішню та зовнішню структуру, яка є основою його оформлення.

Недотримання певних норм і стандартів при створенні видавничої продукції призводить до того, що друкований продукт виходить неякісним, незручним, самодіяльним і не відповідає вимогам читача. Для читача важливі, крім відповідності заданій тематиці, такі показники видання, як формат читабельність, ілюстративність, обсяг, міцність, зручність пошуку. Саме ці вимоги читача і повинні бути враховані під час створення друкованого видання.

При розробці проекту оформлення друкованого видання керуються такими стандартами:

- Формат видання (у частці аркуша та обрізний), при виборі якого передбачається площа сторінки таким чином, щоб було зручно розташовувати тексти і зображення, таблиці та формули. Просторові пропорції враховують співвідношення товщини та формату, а також обсяг.
- Формат набору який повинен бути достатнім для розміщення в його межах будь-якого текстового й ілюстраційного елемента видання. Це означає,

що формат набору і поля залежать від способу верстки. У виданнях за індивідуальними макетами нерідко збільшують розміри шпальт відносно рекомендованих параметрів.

- Вид і спосіб друку, який залежить від характеру ілюстрування видання.
- Спускні сторінки. Розставлення сторінок за схемою таким чином, щоб після друку аркуша з обох боків, розрізування та фальцювання зошит мав правильну послідовність сторінок.
- Оформлення кінцевих сторінок, характер й вигляд кінцівки.
- Гарнітура, кегль, накреслення шрифтів для основного та кожного із додаткових текстів, заголовків. Також визначається абзацний відступ, вирівнювання рядків, інтерліньяж.
- Шрифтове та композиційне оформлення рубрикації.
- Оформлення колонтитулів та колонцифр: склад, гарнітура, кегль, накреслення, розташування, відстань до тексту, елементи оформлення. Колонтитули для парних або непарних сторінок. Довжина колонтитулу дорівнює формату набору, тому важливо визначити кількість знаків у рядку колонтитулу. Склад титульних елементів та їх оформлення.
- Оформлення зображень (вид, розташування відносно тексту, розмір шпальти при розташуванні зображень поза текстом, композиційні варіанти тексту та зображення).
- Оформлення текстівок: гарнітура, кегль, накреслення шрифту, формат, вирівнювання, розташування відносно зображення.
- Характер та спосіб друку зовнішнього оформлення (тип обкладинки або палітурки, кольоровість, тощо).
- Оформлення форзаца: білий, кольоровий, приклеєний, пришитий, з фальцем, задрукований фоном, орнаментом, із тематичним зображенням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Основні поняття, що визначають зовнішню форму друкованого видання. URL:<https://uchika.in.ua/programa-dlya-studentiv-specialnosti-030303-vidavnicha-sprava.html?page=2>
2. Дизайн друкованого твору. URL:<https://studopedia.info/10-18237.html>
3. Архітектоніка видання.
URL:https://vue.gov.ua/Архітектоніка_видання
4. Адамов Е. Б. Ритмическая структура книги. – М.: Книга, 1974. – 96 с.
5. Шевченко В. Е. Основні принципи конструювання макету видання // Сучасна інформаційна політика / За ред. Проф. А.Москаленка.- К.:Центрвільної преси, 1999. – С. 105-108.
6. Шульмейстер М. В. Книжно-журнальная верстка: В вопросах и ответах. – М., 1978.